

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusüritingute keskus RAKE

RAKE

ÕPETAJATE ENESETÕHUSUSEGA SEOTUD MÕÕTEVAHENDI KOHANDAMINE

Lõpparuanne
Juuni 2016

SISEMINISTEERIUM

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Uuringut rahastas Tervise Arengu Instituut.

Uuringu koostas Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE.

Uuringu autorid: Gerly Tamm, projektijuht ja psühhomeetria valdkonna ekspert
Kristi Kõiv, haridusvaldkonna ekspert
Natalja Zagura, vene ja inglise keele ekspert
Dmitri Rozgonjuk, psühhomeetria valdkonna ekspert
Ülle Türk, inglise keele ekspert
Merle Taimalu, haridusvaldkonna ekspert
Irina Külmoja, vene keele ekspert
Galina Podberjoznaja, venekeelsete intervjuude läbiviija
Sergei Agajev, psühhomeetria ning vene keele ekspert
Kenn Konstabel, psühhomeetria valdkonna ekspert

Viitamine: Tamm, G., Kõiv, K., Zagura, N., Rozgonjuk, D., Türk, Ü., Taimalu, M., Külmoja, I., Podberjoznaja, G., Agajev, S. ja Konstabel, K. (2016). Õpetaja enesetõhususega seotud mõõtevahendi kohandamine. Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus. Tervise Arengu Instituut.

Uuringu autorid tänavad Aire Trummalit (Tervise Arengu Instituudist), kes toetas uuringu läbiviimist ning kõiki õpetajaid, kes olid nõus osalema kognitiivsetes intervjuudes ning OÜ Scriba tõlkijaid, kes teostasid tagasitõlked.

ISBN 978-9985-4-0999-2 (pdf)

RAKE on võrgustikutüüpi rakendusuringute keskus. Meie missiooniks on tõsta teadmisel põhineva otsustamise osakaalu Eesti ühiskonnas. RAKE võrgustik hõlmab kõiki TÜ sotsiaalteadlasi ning meditsiini-, loodus-, tehnika- ja humanitaarteaduste valdkonna esindajaid.

Kontaktandmed: Lossi 36-328, 51003, Tartu
737 6378 / gerly.tamm@ut.ee
www.rake.ut.ee

SISUKORD

Sisukokkuvõte.....	4
Abstract.....	5
1. Sissejuhatus.....	6
2. Metoodika.....	6
3. Eestikeelse õpetaja enesetõhususe küsimustiku adapteerimise protsessi kirjeldus ja ekspertide koosolekute kokkuvõtted.....	8
3.1 I Koosolek (30.03.2016).....	8
3.1.1 Eestikeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus.....	9
3.2 Kognitiivsed intervjuud.....	12
3.2.1 Eesti emakeelega õpetajate karakteristikud.....	12
3.2.2 Vene emakeelega õpetajate karakteristikud.....	12
3.2.3 Intervjuu skeem (kõigil, nii vene kui eesti sama).....	13
3.3 II Koosolek (28.04.2016).....	15
3.3.1 Eestikeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus (pärast intervjuusid).....	16
3.4 III Koosolek (16.05.2016).....	19
3.4.1 Eestikeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus (pärast tagasitõlkeid).....	19
4. Venekeelse õpetaja enesetõhususe küsimustiku adapteerimise protsessi kirjeldus ja ekspertide koosolekute kokkuvõtted.....	20
4.1 I Koosolek (19.03.2016).....	20
4.1.1 Venekeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus.....	21
4.2 II Koosolek (26.04.2016).....	24
4.2.1 Venekeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus (pärast intervjuusid).....	25
4.3 III Koosolek (30.05.2016).....	28
4.3.1 Venekeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus (pärast tagasitõlkeid).....	29
Viidatud allikad.....	30
Lisa 1 – TSES küsimustiku originaal (fail).....	31
Lisa 2 – Algne Tõlge I (inglise-eesti) (fail).....	31
Lisa 3 – Algne Tõlge II (inglise-eesti) (fail).....	31
Lisa 4 – Intervjuudes kasutatud eestikeelne küsimustik (fail).....	31
Lisa 5 – Kognitiivsete intervjuude järgne eesti versioon. Lõplik (Fail).....	31
Lisa 6 – Tagasitõlge I (eesti-inglise) (fail).....	31
Lisa 7 – Tagasitõlge II (eesti-inglise) (fail).....	31
Lisa 8 – Algne Tõlge I (inglise-vene) (fail).....	31
Lisa 9 – Algne Tõlge II (inglise-vene) (fail).....	31
Lisa 10 - Intervjuudes kasutatud venekeelne küsimustik (fail).....	31
Lisa 11 – Kognitiivsete intervjuude järgne vene versioon. Lõplik (Fail).....	31
Lisa 12 – Tagasitõlge I (vene-inglise) (fail).....	31
Lisa 13 – Tagasitõlge II (vene-inglise) (fail).....	31

SISUKOKKUVÕTE

Käesolevas uuringus adapteeriti õpetaja enesetõhususe skaala (ÕETS) – TSES (*Teacher Self-Efficacy Scale*) - eesti ja vene keelde. Tegemist on õpetaja hakkamasaamist ja sisemist erinevate ülesannetega toimetuleku võimet peegeldava konstruktiga (Bandura, 1986)¹, mis on tihedalt seotud sellega, milline on õpetamise tulemuslikkus ja kvaliteet (Klassen ja Tze, 2014)². ÕETS (TSES) on kasutusel ühe hindamisvahendina “VEPA käitumisoskuste mängu” sekkumismetoodikas, mille sihiks on vähendada õpilaste käitumisprobleeme koolikeskkonnas. Uuringu raames viidi läbi ÕETS küsimustiku kohandamisprotsess kvalitatiivse analüüsi meetodeid rakendades. Toimusid ekspertgruppide kohtumised (eesti ja vene eraldi), kus arutati võimalikke tõlkeid. Ekspertgruppides osalesid hariduse, keelte, psühholoogia valdkonna ja andmeanalüüsi eksperdid. Kokku toimus 3 vene- ja 3 eestikeelse versiooni koosolekut. Kohandamisel võeti aluseks originaalküsimustik (pikk versioon 24 küsimusega) (Tschannen-Moran ja Hoy, 2001)³. Kasutati sõltumatute edasi-tagasi tõlgete võtet, kognitiivseid intervjuusid (6 vene ja 6 eesti emakeelega õpetajaga) ning tõlgete ning intervjuude tulemusi võeti arvesse küsimustike lõplike versioonide kujundamisel. Uuringu lõpptulemusena valmis ÕETS küsimustikust eesti- ja venekeelne versioon. Tulevikus on soovitatav läbi viia lisaks kvantitatiivne uuring hindamiseks kontruktivaalsust, küsimustiku sisemist reliaablust ning faktorstruktuuri.

---

¹ Bandura, A. (1986). The explanatory and predictive scope of self-efficacy theory. *Journal of social and clinical psychology*, 4(3), 359-373.

² Klassen, R. M., & Tze, V. M. (2014). Teachers' self-efficacy, personality, and teaching effectiveness: A meta-analysis. *Educational Research Review*, 12, 59-76.

³ Tschannen-Moran, M & Hoy, A. W. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783-805

ABSTRACT

In this study, the Teacher Self-Efficacy Scale (TSES) was adapted into Estonian and Russian language. Teacher self-efficacy is the ability to cope with difficult situations in the classroom context and to conduct one's tasks in an efficient manner (Bandura, 1986). It strongly correlates with the efficacy and quality of teaching in general (Klassen ja Tze, 2014). TSES will be used as one of the measures in the PAX Good Behaviour Game, which targets to decrease defiant behavior in schoolchildren. In this study, we used qualitative methods, such as expert group meetings, cognitive interviews with teachers (6 Estonian and 6 Russian speaking teachers), and back-translations conducted by independent translators. Experts had background in psychology, education, languages and data analysis. There were 3 meetings for the Estonian version, and 3 meetings for the Russian version. The analysis was based on the the original questionnaire (long format with 24 questions) (Tschannen-Moran ja Hoy, 2001). Finally, the Estonian and Russian versions of the TSES questionnaire were completed. In future, it is recommended to carry out a quantitative study to estimate construct validity, internal consistency and factorial structure of the questionnaires.

1. SISSEJUHATUS

Käesolev uuring on osa laiemast projektist, mida teostab Tervise Arengu Instituut (TAI). TAI koordineerib programmi „VEPA Käitumisoskuste Mäng“ (*PAX Good Behaviour Game*) elluviimist Eestis alates 2014. aasta teisest poolest (<http://www.terviseinfo.ee/vepa>). Programmi raames läbivad osalevate klasside klassijuhatajad koolituse ning asuvad seejärel erinevaid VEPA metoodika elemente oma klassides rakendama. Iga klassile määratakse ka mentor, kes on ühe kooliaasta jooksul õpetajale nõuandjaks meetodi rakendamisel ja lisaelementide kasutuselevõtmisel. Sekkumise elluviimisega kaasneb hindamistegevus jälgimaks programmi oodatud tulemuste saavutamist. Hindamisel kasutatakse mitut mõõteinstrumenti, millest üks on õpetaja enesetõhususe küsimustik (*Teachers' Sense of Efficacy Scale*; TSES⁴). ÕETS on kasutusel mitmetes riikides (Klassen *et al.*, 2009). Kuna TSESi ei ole Eestis varasemalt rakendatud ega adapteeritud oludele vastavaks, siis vajab ÕETS kohandamist eesti ja vene keelde. **Käesoleva uurimisprojekti eesmärgiks oli adapteerida õpetajatõhususe hindamise skaala – TSES (*Teacher Self-Efficacy Scale*) - eesti ja vene keelde.** Tegemist oli kultuuriülese testi kohandamisega. Selleks rakendati vastavat metoodikat.

Ankeedi kohandamine on tellitud Tervise Arengu Instituudi poolt Euroopa Sotsiaalfondi rahastamisel ellu viidava projekti „Riskikäitumise ennetamine, riskis olevate perede toetamine ning turvalise elukeskkonna arendamine“ alt toetatava tegevuse 2.1 „Käitumisoskuste Mängu arendamine ja laiendamine õpilaste koolis toimetuleku parandamiseks ja riskikäitumise ennetamiseks“ raames.

2. METOODIKA

Testi adapteerimiseks on vajalik selle tõlkimine ja kohandamine kultuurile ja keeltele (eesti ja vene) sobilikuks. Testi sobivust Eesti oludele on võimalik testida kvalitatiivselt – sihtrühma intervjuerimise kaudu. Kohandamisprotsessi käigus kasutati tavapäraseid kvalitatiivseid meetodeid, mida on kasutatud nii sotsiaalkui tervishoiu valdkondades (Beaton *et al.*, 2000; Hambleton *et al.*, 2004)⁵⁶. Soovitav on tulevikus läbi viia testi sisuvaliidsuse ning sisemise reliaabluse hindamiseks kvantitatiivne uuring õpetajatest sihtrühmal. Käesoleva uuringu protseduur koosnes järgmistest etappidest:

1. Kutsuti kokku ekspertgrupid eraldi eesti- ja venekeelse kohanduse läbiviimiseks. Ekspertid võrdlesid inglise-eesti / inglise-vene testide vastavusi ja analüüsisid kahe juba olemas oleva sõltumatu tõlke sobivust, vajadusel muudeti. Valmis 1 eestikeelne ja 1 venekeelne versioon.
2. Ekspertgrupi poolt kokku pandud ankeedi esialgset versiooni testiti sihtrühmas kasutades *kognitiivse testimise*⁷ meetodit. Mugavusvalimina kaasatati 6 õpetajat, kelle emakeeleks on eesti keel ja 6 õpetajat, kelle emakeeleks oli vene keel. Õpetajad olid samal ajal koolides õpetajatena tööl ning kaasati vähemalt kahest erinevast koolist nii vene kui eesti emakeelega õpetajaid. Iga

⁴ Tschannen-Moran, M & Hoy, A. W. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783-805.

⁵ Beaton, D. E., Bombardier, C., Guillemin, F., & Ferraz, M. B. (2000). Guidelines for the process of cross-cultural adaptation of self-report measures. *Spine*, 25(24), 3186-3191.

⁶ Hambleton, R. K., Merenda, P. F., & Spielberger, C. D. (Eds.). (2004). *Adapting educational and psychological tests for cross-cultural assessment*. Psychology Press.

⁷ Kognitiivset testimist sisaldavat intervjuerimismetoodikat (peamiselt küll õigusvaldkonnas) tunneb ekspert Kristjan Kask, kellega konsulteeriti enne intervjuude läbiviimist.

Õpetajaga teostati individuaalne intervjuu (vt kirjeldusi vastavast peatükist), mille jooksul analüüsiti läbi kõik ankeedis esitatud küsimused, kaardistati probleemset küsimused.

3. Peale kognitiivsete intervjuude teostamist kutsuti kokku teine koosolek (eraldi vene ja eesti): ekspertgrupp vaatas üle kõik sihtrühma esindajate kommentaarid ning langetas konsensuse alusel otsused eestikeelse/venekeelse instrumendi võimaliku täpsustamise osas. Ekspertgrupp jälgis seejuures, et ei kaoks ära instrumendi hea vastavus ingliskeelsele originaalile.
4. Valminud eesti- ja venekeelne versioon ankeedist tõlgiti *kahel korral* tagasi inglise keelde kahe sõltumatu tõlkija poolt. Tõlketööd telliti OÜ Scribast.
5. Peale tagasitõlke protsessi toimus kolmas koosolek (eraldi eesti ja vene), kus võrreldi tagasitõlkeid originaaliga. Valmisid lõppversioonid küsimustikest.

Ekspertide valikul lähtuti põhimõtetest: seos hariduse valdkonnaga, emakeel, teadmised testide adapteerimisest ning psühhomeetriast, enesetõhususe mõõtmisest, teadmised õpetajate töö sisust.

Eesti versioon, eksperdid (moderaator: Gerly Tamm):

- ▶ **Kenn Konstabel** (PhD psühholoogia) – testide adapteerimise, koolituste ja õpetajate väljaõppe ekspert. Teadmised kvantitatiivsest analüüsist. Väga hea akadeemiline inglise keele oskus. Emakeel: eesti.
- ▶ **Kristi Kõiv** (PhD kasvatusteadused) – õpetajate väljaõppe ja enesetõhususe temaatikaga seotud varasemad uuringud, teadmised testide koostamisest, teadmised kvant.analüüsist. Väga hea akadeemiline inglise keele oskus. Emakeel: eesti.
- ▶ **Ülle Türk** (MA, lingvistika) – inglise – eesti keele ekspert. Inglise keele lektor ülikoolis ja seotud õpetajate väljaõppega. Väga hea akadeemiline inglise keele oskus. Emakeel: eesti.
- ▶ **Gerly Tamm** (MA psühholoogia) – testide adapteerimise ekspert. Kursis valdkonna teadusuuringutega. Väga head teadmised kvant.analüüsist ja kvalitatiivsest analüüsist. On töötanud psühholoogina. Väga hea akadeemiline inglise keele oskus. Emakeel: eesti.
- ▶ **Dmitri Rozgonjuk** (MA, psühholoogia) – sotsiaalpsühholoogiliste uuringute läbiviimise ekspert. Teadmised kvant.analüüsist. Väga hea akadeemiline inglise keele oskus. Emakeel: vene, valdab ka väga heal tasemel eesti keelt.
- ▶ **Merle Taimalu** (PhD, pedagoogika) – haridusteaduste ekspert. TÜ pedagoogika dotsent: korraldab uuringuid ja õppetööd. Väga hea akadeemilise inglise keele oskus. Emakeel: eesti.

Vene versioon, eksperdid (moderaator: Gerly Tamm):

- ▶ **Kenn Konstabel** (PhD psühholoogia) – testide adapteerimise, koolituste ja sh õpetajate väljaõppe ekspert. Teadmised kvantitatiivsest analüüsist. Väga hea akadeemiline inglise keele oskus. Emakeel: eesti, valdab vene keelt.
- ▶ **Natalja Zagura** (MA, inglise keel ja kirjandus) - inglise – vene ekspert. Anglistika osakonna didaktik. Väga hea akadeemiline inglise keele oskus. Emakeel: vene.
- ▶ **Galina Podberjoznaja** (MA, organisatsioonikäitumine ja psühholoogia) – inglise – vene ekspert. Hea akadeemiline inglise keele oskus, töötab psühholoogina. Valdab nii eesti kui ka vene keelt.
- ▶ **Kristi Kõiv** (PhD kasvatusteadused) – õpetajate väljaõppe ja enesetõhususe temaatikaga seotud varasemad uuringud, teadmised testide koostamisest, teadmised kvant.analüüsist. Väga hea akadeemiline inglise keele oskus. Emakeel: eesti. Valdab väga heal tasemel ka vene keelt.

- ▶ **Dmitri Rozgonjuk** (MA, psühholoogia) – sotsiaalpsühholoogiliste uuringute läbiviimise ekspert. Teadmised kvant. analüüsist. Väga hea akadeemiline inglise keele oskus. Emakeel: vene.
- ▶ **Irina Külmoja** (PhD, vene keel ja kirjandus) - vene keele ekspert, TÜ professor vene keele alal, õppjõud. Väga hea akadeemiline inglise keele oskus. Emakeel: vene.
- ▶ **Sergei Agajev** (MA, psühholoogia) – väga head teadmised statistilisest analüüsist ja psühhomeetriast. On töötanud kliinilise psühholoogina ning läbi viinud testimisi. Emakeel: vene.

3. EESTIKEELSE ÕPETAJA ENESETÕHUSUSE KÜSIMUSTIKU ADAPTEERIMISE PROTSESSI KIRJELDUS JA EKSPERTIDE KOOSOLEKUTE KOKKUVÕTTED

3.1 I Koosolek (30.03.2016)

Kohal olid: Gerly Tamm, Merle Taimalu, Dmitri Rozgonjuk, Kristi Kõiv, Kristi Kõiv, Kenn Konstabel, Ülle Türk

Meeskonna taust: psühholoogia ja psühhomeetria alaste uuringute ja testide adapteerimise kogemus, inglise-eesti tõlgete kogemus ning teadmise grammatikast, haridusvaldkonna uuringute kogemus.

Koosoleku eesmärk: üle vaadata kaks sõltumatut tõlget inglise keelest eesti keelde ning valida neist sobivam või pakkuda alternatiivseid sõnastusi, kui selleks on ekspertide hinnangul vajadus.

Koosoleku kestus ja koht: 3 tundi, enne koosolekut olid kõik eksperdid testi originaali ning 2 tõlkega eelnevalt tutvunud, need saadeti kõigile emailitsi. Koosolek toimus Tartu Ülikoolis, Lossi-36 RAKE seminariruumis.

Koosoleku tulemus: koosoleku lõpuks valmis 1 testiversioon, mis läks kasutamiseks kognitiivsetes intervjuudes (6 intervjuud erinevate õpetajatega erinevatest koolidest).

Koosoleku käik: kogu TSES (*Teacher Self-Efficacy Scale*) ehk õpetajate enesetõhususe testi tekst (pealkiri, instruksioonid ja küsimused) vaadati üle lause-lause haaval. Iga küsimuse puhul loeti koosolekul ette meeskonnas nii originaal kui ka kaks tõlget. Sellele järgnes arutelu. Pärast iga küsimuse ettelugemist avaldasid kõik eksperdid arvamust, millise tõlke nemad valiks või kuidas muudaks sõnatust ise koos põhjendusega. Enamus põhjendusi olid keele piirangutest tulenevad, näiteks ei ole võimalik üks üheselt tõlkida inglise keelest eesti keelde mitmeid sõnu, esines ka kultuurilisi erinevuseid, näiteks Eestis ei ole ühte terminit erialakirjanduses - *classroom management system* – jaoks. Seda on küll võimalik otse tõlkida (klassiruumi haldamise süsteem vms), kuid ei pruugi olla arusaadav kõigile õpetajatele ühtmoodi. Samas inglise keeles kirjanduses on ekspertide sõnul termin väga levinud ja üheselt mõistetav. Seega, selliste kultuuriomaste sõnade kohandamisel pakkusid eksperdid välja parima võimaliku variandi lootuses, et kognitiivsetes intervjuudes õpetajad annavad märku, kui mõni termin või sõna on arusaamatu. Kõik otsused langetati grupis konsensusena. Iga küsimuse juures analüüsiti alati selle 1.) keelelist sobivust, 2.) tõlke täpsust (vastavust originaalile), 3.) selle arusaadavust ja sisu (taju mõttes), 4.) küsimuste sõnastuste

omavahelist sobivust (nt küsimuste algused – ühtne stiil ja vastavus originaalile) ning 5.) küsimuse eesmärgi - selles võeti arvesse ka faktoreid, millesse küsimused originaalartikli järgi pidid kuuluma (Tschannen-Moran ja Woolfolk Hoy, 2001). Kui esines arutelu käigus kasvõi üks vastuargument, siis arutati see läbi ning otsustati ühiselt, millise variandi juurde jääda. Koosolek lindistati (helisalvestisena). Kõik osalejad olid lindistamisega nõus.

3.1.1 Eestikeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus

Pealkiri. „*Teacher beliefs*“ – originaalis. Kõik eksperdid olid ühel nõul, et originaalis sõna „*beliefs*“ on erialakirjanduses ja eesti keeles kõige paremini mõistetav kui see tõlkida sõnana „uskumus“. Ekspertide ühise arvamusega ei sobinud kumbki pakutud tõlgetest („arusaamad“ või „veendumused“), sest ei tähistata sama terminit, mida ingliskeelne sõna. Psühholoogiakirjanduses on enesekohaste küsimustike puhul sageli kasutusel mõiste „enesekohased uskumused“ – st midagi, mida inimene usub enda kohta, omadused, mida inimene usub endal olemas olevat. Arusaamad ja veendumused tähistavad midagi muud. Lõplik variant pealkirjast: „**Õpetaja uskumused**“. Sõna „õpetaja“ jäi ainsusesse, kuna nii on ka originaalis ja see viitab, et küsimustik on ühe inimese uskumuste kohta, mitte üldiselt – kõigi õpetajate uskumuste kohta.

Instruktsioonid. Muudeti instruktsioonides sõnastust vastavalt konsensuslikule otsusele, mis võiks olla parim. Võrreldes eestikeelseid versioone (esimene – „õpetajate veendumused“ pealkirjaga ja teine – „õpetajate arusaamad“ pealkirjaga) olid eksperdid ühel nõul, et esimene versioon oli üldiselt sõnastuste osas parem. Kuigi, ka selles tegi ekspertide meeskond mitmeid muudatusi, et muuta see eesti keele mõttes grammatiliselt ja ka kultuuriliselt-kognitiivselt sobilikumaks. Instruktsioonide sõnastus jäi järgmine: „**Juhised: Palun esitage oma arvamus iga alloleva küsimuse kohta, märkides ära ühe parempoolsetes tulpades olevatest üheksast vastusevariandist, skaalal alates (1) „Üldse mitte“ kuni (9) „Väga palju“.** Palun vastake igale küsimusele, võttes arvesse oma *praeguseid* võimeid, ressursse ja võimalusi.“. Instruktsiooni lühendati nii, et see oleks eesti keeles paremini arusaadav. Seetõttu jäi näiteks välja esialgse 2.versiooni pakutud lõpp „/.../ võimaluste kombinatsiooni, mille abil iga järgnevalt mainitud ülesannet oma praegusel ametikohal teostate“.

Skaala. „Küsimustiku eesmärk on aidata paremini mõista, mis on õpetajatele nende töös väljakutseks. Teie vastused on konfidentsiaalsed.“ Skaala peal olevates instruktsioonides kasutati kahe versiooni sünteesi. 1.versiooni ülesehitus oli ekspertide hinnangul parem, aga lisasime „nende töös“, et oleks selge, et peetakse silmas õpetajaametiga seotud väljakutseid, mitte probleeme elus üldiselt. Skaala enda osas olid kõik eksperdid nõus, et esimene tõlge (õpetajate veendumused pealkirjaga) oli paremini sobiv ja täpsem tõlge: **1 – üldse mitte, 3 – väga palju, 5 – mõningal määral, 7 – üsna palju, 9 – väga palju**. Teises versioonis oli näiteks 1 – mitte midagi (originaalis „*none at all*“), aga kuna enamuse küsimusi on algusega „kuivõrd“ või „mil määral“, siis ei sobi „mitte midagi“ keeleliselt ja sisuliselt vastuseks. „*None at all*“ vasteks eesti keeles võib olla ka „üldse mitte“. Viimane on ekspertide hinnangul ka tavapärasem skaalades kasutatav väljend selles valdkonnas.

Küsimused 1.-24. Küsimuste analüüsimisel lugesime kõik küsimused ükshaaval ette, kohe pärast küsimuse lugemist (inglisekeelsest originaalist, Lisa 1 ja kahest eestikeelsest juba olemas olevast tõlkeversioonist, Lisa

2 ja Lisa 3) toimus arutelu. Ja nii iga küsimuse kohta. Siinkohal on kirjeldatud olulisemaid muudatusi koos põhjendustega iga küsimuse juures.

1. Valiti lõppvariandiks kahe versiooni kombinatsioon: „**Kui palju Teie saate teha selleks, et jõuda kõige raskemate õpilasteni?**“. „Kui palju...“ on täpsem vaste „*How much...*“ väljendile ja oluline on enesetõhususe mõõtmisel just küsida võimete ja suutlikkuse kohta, mitte võimaluste kohta. Sest võimalus ei näita seda, milline on õpetaja enda sisemine enesetõhusus. Seega – paremini sobib fraas „...saate teha...“, mitte „...võimalik jõuda...“.
2. „**Kui palju Teie saate teha, et aidata õpilastel kriitiliselt mõelda?**“ Välja jäid üleliigsed sõnad nagu: „ära“ ja „oma“, sõna „mõtelda“ asemel „mõelda“. Parem oli esimene tõlge.
3. „**Kui palju Teie saate teha, et ohjata õpilaste segavat käitumist klassis?**“ Kahe kombinatsioon, esimese versiooni algus ja teise lõpp.
4. „**Kui palju Teie saate teha, et motiveerida õppetööst vähe huvitatud õpilasi?**“ Esimene pakutud tõlkeversioon, ainult väikeste grammatiliste parandustega – muudatused tehti eesmärgiga lihtsustada arusaadavuse mõttes ja puhastada grammatikat.
5. „**Millisel määral Teie suudate õpilastele selgeks teha oma ootusi nende käitumise kohta?**“ Siin küsimuses oli „millisel määral“ paremini sobiv, see oli sama ka mõlemal tõlkel – see läks kokku ka originaaliga „*to what extent*“. Sõna „võimalik“ asemel – sobis paremini „suudate“ („*can*“ - originaalis) – sest küsimustik mõõdab enesetõhusust, mitte võimalusi. Seega eksperdid nõustusid lause algusega, väikesed muudatused tehti peamiselt eesmärgiga sõnade järjekord seada eestikeelele omasemaks.
6. „**Kui palju Teie saate teha, et õpilased usuksid, et nad võivad koolitöoga hästi hakkama saada?**“ Kombineeritud versioon kahest variandist ja lisaks kohandused, mis oleksid keeleliselt ja arusaadavuse mõttes ekspertide hinnangul parimad. Ei sobinud fraas „et õpilased usuksid oma võimetesse“, sest seda ei ole originaalis öeldud. See tõlge moonutaks küsimuse sisulist tähendust. Sisse jäi suutlikkus „saate teha“, sest küsimus peab hindama õpetaja enesetõhusust.
7. „**Kui hästi Teie suudate vastata õpilaste esitatud rasketele küsimustele?**“ Valituks osutus kahe versiooni kombinatsioon – esimene versiooni algus ja teise versiooni lõpp.
8. „**Kui hästi Teie suudate kehtestada reeglilikku, et tegevused kulgeksid ladusalt (töökorraldus)?**“ Tegemist oli ühe keerukama küsimusega, sest „*establish routines*“ viitab reeglite kehtestamisele, samas klassiruumi reeglitel on teine tähendus kui üldiselt töökorraldusel ja sellega hakkamasaamisel. Küsimus peaks siiski mõõtma pigem üldise töökorralduse rutiini. Seetõttu otsustati lisada kognitiivsete intervjuude läbiviimiseks sulgudesse „töökorraldus“, et saada tagasisidet õpetajatelt, millist sõna nemad kasutaks ja kuidas küsimusest aru saavad.
9. „**Kui palju Teie saate teha, et aidata õpilastel väärtustada õppimist?**“ Valisime esimese tõlke, sest see sobiv sisuliselt ja sõnastuselt paremini, lühendasime sõna „ära“ arvelt. Jätkasime sama stiili: „Kui palju Teie saate...“, et küsimustik oleks sidus.
10. „**Millisel määral suudate Te hinnata, kui hästi on õpilased Teie poolt õpetatust aru saanud?**“ Inglise keelest sõna „*gauge*“ – viitab hindamisele. Konsensuslik otsus oli, et hästi sobib esimene tõlkeversioon.
11. „**Millisel määral Teie suudate koostada õpilaste jaoks häid küsimusi?**“ Otsustasime jääda esimese versiooni juurde, veidi muutes sõnade järjestust, et oleks teiste küsimustega sarnane struktuur ja grammatiliselt korrektne. Mõlemad tõlked olid siinkohal ka väga sarnased.

12. „**Kui palju Teie saate teha, et soodustada õpilaste loovust?**“ Esimene versioon oli konsensusliku otsusena parem. Väikesed muudatused tegime sõnade järjekorras ning jätsime ära sõna „ära“ lihtsustamise ja stiili parandamise eesmärgil.
13. „**Kui palju Teie saate teha, et õpilased järgiksid klassi reegleid?**“ „*get*“ inglise keelses versioonis viitab, et sisse peaks jääma sõna „panna“, samas ekspertide hinnangul on parem veidi lihtsustatud lause, mille sisu jääb samaks, kuid puudub sundimisele või agressiivsusele viitav sõna. Sõna „panna“ jätsime välja. Esimene versioon tõlkest oli parem. Veidi muutsime sõnastust nii nagu ka teiste küsimuste korral – sõnade järjekord, grammatika, lihtsustamine – nii palju kui võimalik.
14. „**Kui palju Teie saate teha, aidata maha jääval õpilasel õpitust paremini aru saada?**“ Küsimuse sisuline tähendus viitab sellele, et milline õpetaja enda suutlikkus on abistamaks õpilast õpitu mõistmisel. Seetõttu, ei saa kasutada esimest versiooni „parandada arusaamist...“ – puudub sihitis (millest?).
15. „**Kui palju Teie saate teha, et rahustada teisi segavat või lärmavat õpilast?**“ Esimese versiooni sõnastus oli parem. Veidi muutsime sõnade järjekorda ja parandasime grammatikat.
16. „**Kui hästi Teie suudate kehtestada klassi haldamise süsteemi, mis arvestaks igat õpilaste rühma?**“ Kuna korra tagamise süsteem (teine tõlge) ei vasta *classroom management system* ideele (ekspertide hinnangul), siis pigem on sobilik kasutada esimest tõlget – klassi haldamise süsteem. Samas tekkis ka arutelu ekspertide seas, et ei ole väga head väljendit selle jaoks. Ekspertidid pakkusid välja, et kognitiivsetes intervjuudes võiks selguda parem sõnastus.
17. „**Kui palju Teie saate teha, et kohandada oma tunde erinevate õpilaste jaoks sobivale tasemele?**“ Sobilik oli esimene tõlge, välja jäi sõna „ära“. Sõnade järjekorda muutsime küsimustiku stiiliga ja grammatikaga sobivamaks.
18. „**Kui palju Teie saate kasutada erinevaid hindamisstrateegiaid?**“ Kuivõrd varasemates küsimustes olime tõlkinud „*how much*“ „kui paljuku“, siis jätkasime sama stiili. Lause teine pool tuli teisest tõlkeversioonist, väikeste grammatiliste parandustega.
19. „**Kui hästi Teie suudate tagada, et mõned probleemsed õpilased ei rikuks tervet tundi?**“ Teine tõlge oli ekspertide hinnangul sobivam. Muutsime veidi sõnade järjekorda ja grammatikat.
20. „**Millisel määral Teie suudate esitada õpilastele alternatiivseid selgitusi või tuua näiteid, kui õpilastel on arusaamisega raskusi?**“ Teine tõlge oli ekspertide hinnangul hea keeleliselt ilusam. Muutsime veidi grammatikat.
21. „**Kui hästi Teie suudate reageerida trotslikult käituvatele õpilastele?**“ Esimene tõlge oli ekspertide hinnangul täpsem. Originaalis sõna „*respond*“ – viitab reageerimisele mitte toimetulekule. Seega jäi sisse „reageerida“. Sõna „*defiant*“ on erialakirjanduses tõlgitud kui „trotslik“ – seetõttu võiks see sobida hästi ka siinkohal tõlkeks, sest omab kindlat (sh kliinilist) sisu. Ekspertide hinnangul - paljud õpetajad võivad käitumishäiretega õpilastega olla kokku puutunud ning teavad seda sõnavara.
22. „**Kui palju Teie saate toetada peresid aitamaks nende lastel koolis hästi hakkama saada?**“ Kuna inglise keeles algab küsimus taas fraasiga „*how much*“, siis jäime „kui palju“ sõnastuse juurde. Lause teine pool – paremini sobis esimene tõlge. Sõna aitama – oli ka originaalis sees, seetõttu on see küsimustikus sees. Kuigi, eksperdid ei pidanud seda väga õnnestunud küsimuseks.
23. „**Kui hästi Teie suudate rakendada klassis alternatiivseid strateegiaid?**“ Teine tõlge oli parem, kuna sisaldas sõna „suutma“. Esimeses oli selle asemel „on võimalik“. Suutlikkus läheb paremini kokku küsimustiku sisuga (enesetõhusus).

24. „Kui hästi Teie suudate pakkuda sobivaid väljakutseid väga võimekatele õpilastele?“ Ekspertid otsustasid, et tuleks jätkata sama stiili – esmalt „kui hästi“ sobib paremini, sest „*how well*“ on ka eelmises küsimuses tõlgitud „kui hästi“, teiseks „suutma“ on õigem kasutada kui „saama“, sest esimene viitab sisemisele võimele, kuid teine võimalustele, mis ei pruugi võimetest sõltuda. Küsimustik peaks mõõtma enesetõhusust (sisemist suutlikkust).

Eestikeelne küsimustik, mis pärast esimest koosolekut valmis ning oli sisendiks intervjuude läbiviimiseks on Lisas 4.

3.2 Kognitiivsed intervjuud

Selleks, et mõista, kuidas saavad sihtrühma kuuluvad inimesed (õpetajad) aru küsimuste sõnastusest ning kuidas nad suudaksid neile vastata – viidi läbi kokku 6 kognitiivset intervjuud erineva taustaga õpetajatega. Kuivõrd õpetajad soovisid jääda anonüümseks ei ole siinkohal avaldatud õpetajate nimesid ega koolide nimesid.

Õpetajad kaasati mugavusvalimina ühest Tartu eesti õppekeelega koolist ja ühest maakoolist.

3.2.1 Eesti emakeelega õpetajate karakteristikud

1.õpetaja: naine, tööstaaž ligikaudu 3 aasta, vanus 29 aastat, keskmine klassi suurus 7-10, õpetatav aine ajalugu ja ühiskonnaõpetus (5.kl – 12.kl), õpetab kahes maakoolis

2.õpetaja: naine, tööstaaž 11 aastat, vanus 35 aastat, keskmine klassi suurus 7, õpetatav kehaline kasvatus (lasteaiast kuni 9.klassini + on olnud 2-3 aastat klassijuhataja), õpetab maakoolis hetkel

3.õpetaja: mees, tööstaaž 16 aastat, vanus 39 aastat, keskmine klassi suurus 13-14 (vanemad klassid 5.-12.kl) ja 26 (nooremad klassid, T+P koos, 1.-4.kl), õpetatav aine kehaline kasvatus ja on klassijuhataja, õpetab ühes linnakoolis

4.õpetaja: mees, tööstaaž 6 aastat, vanus 31 aastat, keskmine klassi suurus 4-22, õpetatav aine hispaania keel ja prantsuse keel (6.kl ja 10.-12.kl), õpetab mitmes linnakoolis

5.õpetaja: naine, tööstaaž 8 aastat, vanus 49 aastat, keskmine klassi suurus 17 (valikaine klassid) – 36 (suuna aine klassi), õpetatavad ained on psühholoogia ja varem ka inimeseõpetus (11.-12.kl), õpetab mitmes linnakoolis

6.õpetaja: naine, tööstaaž 20 aastat, vanus 54 aastat, keskmine klassi suurus 2-9, õpetatavad ained on inglise keel (1.-9-kl), varem ka inimeseõpetus (5.-8.kl) ja on klassijuhataja, õpetab ühes maakoolis

3.2.2 Vene emakeelega õpetajate karakteristikud

Õpetajad kaasati mugavusvalimina kahest Tartu vene õppekeelega koolist ja ühest maakoolist.

1.õpetaja: mees, tööstaaž ligikaudu 1 aasta, vanus 24 aastat, keskmine klassi suurus 10, õpetatav aine bioloogia

2.õpetaja: naine, tööstaaž 2 aastat, vanus 25 aastat, keskmine klassi suurus 15, õpetatav aine inglise keel

3.õpetaja: naine, tööstaaž 24 aastat, vanus 41 aastat, keskmine klassi suurus 24-35, õpetatav aine muusikaõpetus ja ajalugu

4.õpetaja: naine, tööstaaž 18 aastat, vanus 46 aastat, keskmine klassi suurus 24, õpetatav aine ühiskonnaõpetus

5.õpetaja: naine, tööstaaž 13 aastat, vanus 41, keskmine klassi suurus 10, õpetatavad ained on matemaatika, füüsika, bioloogia, keemia (keskkool)

6.õpetaja: naine, tööstaaž 30 aastat, vanus 52 aastat, keskmine klassi suurus 15, õpetatavad ained on algklasside matemaatika, venekeel, lugemine, joonistamine, tööõpetus, klassijuhataja'

Kognitiivsete intervjuud läbiviimise eel konsulteeris intervjuude üks läbiviijatest (Gerly Tamm) selles valdkonnas tuntud eksperdi-psühholoogi Kristjan Kasega (PhD) (emailitsi) ning lepiti kokku intervjuu kava venekeelsete intervjuude läbiviijaga (Galina Podberjoznaja), et intervjuude struktuur oleks identne. Intervjuudes otsustasime kasutada Gordon B. Willis (1999)⁸ käsiraamatut, kus on põhjalikult selgitatud erinevate kognitiivse intervjuu tehnikate plüsse ja miinuseid küsimustike parandamisel. Langetasime otsuste „*verbal probing*“ (sihtmärksõna) paradigma rakendamise kasuks, kuna see võimaldab täpsemalt hinnata, mis sõnad küsimusest ja millised aspektid võivad vajada muutmist. Samuti kasutasime parafraaseerimise (ümbersõnastamise) tehnikat, et paremini mõista, kuidas inimesed küsimustest aru saavad. Koostasime intervjuudeks kava. Intervjuu läbiviimise ajal tegi intervjuueerija märkmeid tabelisse, vajadusel hiljem täiendas. Kõik intervjuud lindistati intervjuueeritavate nõusolekul. Enne intervjuu läbiviimist allkirjastas iga intervjuueeritav ja intervjuueerija informeeritud nõusoleku lehe, kus selgitati intervjuu eesmärki ning kahjusid/kasusid. Tegemist on tavapärase sotsiaalteadustes rakendatava eetikast lähtuva võttega.

Intervjuude tulemused on detailselt kirjeldatud *Exceli* tabelites (lisatud aruandele), mis on lisatud käesolevale aruandele.

3.2.3 Intervjuu skeem (kõigil, nii vene kui eesti sama)⁹

Mõlemad intervjuueerijad (nii eesti kui vene) järgisid sama protseduuri. Intervjuudes kestus varieerus, sõltuvalt vastaja tempost (jäi enamasti vahemikku 1-2 tundi):

1.) Tutvumine. Kontakt. Informeeritud nõusoleku võtmine vabatahtlikuks osalemiseks (allkirjaga või suuliselt - lepime enne kokku, blanketid on olemas) - selgitada, et andmed on anonüümsed ja konfidentsiaalsed. (kuni 5 min). **Salvestamise nõusolek.** Taustaandmete registreerimine protokollis.

⁸ Willis, G.B. (1999). Cognitive Interviewing. A „How To“ Guide. Short course presentation at the 1999 meeting of the American Statistical Association.

⁹ Kokku umbes 1 h intervjuud. Lisaks ettevalmistus ja kokkuvõtte kirjutamine - kas paralleelselt intervjuuga või pärast intervjuud - kokkuvõtte õpetaja soovistest ja sellest, kuidas ta küsimustest ja skaalast aru sai.

2.) **Õpetaja vastab küsimustele intervjuu vormis.** Enne küsimusi paluda õpetajal lugeda läbi juhised ja skaala. Paluda kommenteerida juhiste ja skaala arusaadavust. Iga küsimuse korral, lugeda küsimus õpetajale ette (õpetajal on ees samal ajal ka paber küsimustega) – esmalt annab õpetaja enda vastuse – ja siis kohe küsib intervjuueerija selle küsimuse kohta: 1) keerukus, 2) sisu ümbersõnastamine, 3) vastuse tähenduse selgitused, 4) skaala tähendus, 5) muudatusettepanekud (45-50 min)

3.) **Debriifing.** Öelda: „Tegemist on uuringuga, kus kohandatakse õpetajate enesetõhususe küsimustik eesti ja vene keelde. Uurisime teilt, kuidas teie tunnetate neid küsimusi eesmärgiga need muuta võimalikult arusaadavaks teistele õpetajatele. Teie ettepanekud aitavad meil seda teha. Õpetajate enesetõhusus näitab õpetaja toimetulekuvõimet klassiga, organiseerimisvõimet ja peegeldab kaudselt ka õpetamise efektiivsust. Seda on vajalik hinnata selleks, et vajadusel toetada õpetaja arengut enesetõhususe tugevdamiseks.“

4.) Tagasiside (5-10 min) - kui näiteks ilmneb, et õpetajal on suuri probleeme või raskuseid klassi juhtimisel vm probleeme - mis tuleb nii küsimustiku vastustest kui vestlustest välja - siis anda tagasisidet - mida uurime ja mida teada saite intervjuus selle õpetaja kohta - vajadusel suunata ta edasi nõustamise (kui ilmneb, et õpetaja seda vajaks). Selle uuringu raames aga nõustamisteenust ei osuta.

Intervjuud protokoll ja vastuste tabeli ülesehitus oli järgmine (joonis 1, tabel1):

Intervjuu protokoll	
Protokoll nr _____	
Osaleja sugu _____	
Emakeel _____	
Õpetatav aine koolis _____	
Tööstaaž _____	
Osaleja vanus _____	
Õpetatava klassi suurus (mitu õpilast keskmiselt?) _____	

Joonis 1. Näide intervjuudes kasutatud protokoll esimesest osast

Tabel 1. Näide kognitiivse intervjuu kavandist ja andmete ülesmärkimisest

Küsi- mus	Õpetaja vastus (nr)	Kui keerukaks oli sellele küsimusele vastata? 1 – väga lihtne kuni 10 – väga keerukas. Miks?	Kuidas saate aru küsimuse tähendusest? Palun sõnastage küsimus üंबर:	Mida teie vastus tähendab? Mis mõtted teil tekivad sellele küsimusele vastates? Tooge näide.	Mida tähendavad vastusskaala numbrid teie jaoks? Mis täendus on neil numbritel selle küsimuse korral: 1,3,5,7,9	Muudatus- ettepanek küsimuse sõnastuse muutmise ks?
1.						
2.						
...						

3.3 II Koosolek (28.04.2016)

Kohal olid: Gerly Tamm, Merle Taimalu, Dmitri Rozgonjuk (Skypes), Kristi Kõiv, Ülle Türk

Meeskonna taust: psühholoogia ja psühhomeetria alaste uuringute ja testide adapteerimise kogemus, inglise-eesti tõlgete kogemus ning teadmise grammatikast, haridusvaldkonna uuringute kogemus.

Koosoleku eesmärk: üle vaadata kuue kognitiivse intervjuu tulemused ja nende põhjal muuta küsimustik sihtrühmale paremini sobivaks.

Koosoleku kestus ja koht: 2 tundi, enne koosolekut olid kõik eksperdid kognitiivsete intervjuude tulemustega tutvunud (protokollid). Koosolek toimus Tartu Ülikoolis, Lossi-36 RAKE seminariruumis.

Koosoleku tulemus: koosoleku lõpuks valmis eelmise versiooni põhjal 1 testiversioon, mis arvestas õpetajate soovitusi. See testiversioon saadeti pärast koosolekut tagasisõlkesse (eesti-inglise, 2 sõltumatut tõlget).

Koosoleku käik: kogu TSES (*Teacher Self-Efficacy Scale*) ehk õpetajate enesetõhususe skaala tekst (pealkiri, instruksioonid ja küsimused) vaadati üle lause-lause haaval. Iga küsimuse puhul loeti koosolekul ette meeskonnas nii intervjuudes kasutatud eestikeelne versioon, kõrvutati seda originaaliga ning kõigi kuue intervjuu tulemustega. Sellele järgnes arutelu. Pärast iga küsimuse ettelugemist avaldasid kõik eksperdid arvamust, kuivõrd peaks igat küsimust muutma intervjuudest ilmnenu soovitude põhjal. Viidi sisse mõningad muudatused, mis lähtusid soovitustest ja vastavusest originaalile ning küsimustiku eesmärgist. Kui esines arutelu käigus kasvõi üks vastuargument, siis arutati see läbi ning otsustati ühiselt, millise variandi juurde jääda. Koosolek lindistati (helisalvestisena). Kõik osalejad olid lindistamisega nõus.

3.3.1 Eestikeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus (pärast intervjuusid)

Pealkiri. Ok

Instruktsioonid. Ok

Skaala. Ok

Küsimused 1.-24. Pärast intervjuude tulemuste analüüsi muudeti ära kokku 8 küsimust: 3, 8, 11, 13, 16, 18, 22 ja 23.

Tabel 2. Eestikeelse küsimustiku muudatused pärast kognitiivseid intervjuusid

Enne intervjuusid	Pärast intervjuusid (tagasitõlkesse saatmiseks)	Põhjendused
1. Kui palju Teie saate teha selleks, et jõuda kõige raskemate õpilasteni?	1. Kui palju Teie saate teha selleks, et jõuda kõige raskemate õpilasteni?	Ok
2. Kui palju Teie saate teha, et aidata õpilastel kriitiliselt mõelda?	2. Kui palju Teie saate teha, et aidata õpilastel kriitiliselt mõelda?	Ok
3. Kui palju Teie saate teha, et ohjata õpilaste segavat käitumist klassis?	3. Kui palju Teie saate teha, et ohjata õpilaste segavat käitumist tunnis ?	Originaalis sõna - <i>classroom</i> on metafoor – see viitab tunnile, mitte otseselt klassiruumile. Intervjuudest tuli ka välja, et kõik tunnid ei pea toimuma klassis (nt kehaline kasvatus).
4. Kui palju Teie saate teha, et motiveerida õppetööst vähe huvitatud õpilasi?	4. Kui palju Teie saate teha, et motiveerida õppetööst vähe huvitatud õpilasi?	Ok
5. Millisel määral Teie suudate õpilastele selgeks teha oma ootusi nende käitumise kohta?	5. Millisel määral Teie suudate õpilastele selgeks teha oma ootusi nende käitumise kohta?	Ok
6. Kui palju Teie saate teha, et õpilased usuksid, et nad võivad koolitööga hästi hakkama saada?	6. Kui palju Teie saate teha, et õpilased usuksid, et nad võivad koolitööga hästi hakkama saada?	Ok
7. Kui hästi Teie suudate vastata õpilaste esitatud rasketele küsimustele?	7. Kui hästi Teie suudate vastata õpilaste esitatud rasketele küsimustele?	Ok

8. Kui hästi Teie suudate kehtestada reeglistiku et tegevused kulgeksid ladusalt? (töökorraldus)	8. Kui hästi Teie suudate kehtestada töökorralduse , et tegevused kulgeksid ladusalt?	<i>Routines</i> originaalis. Töökorraldus - on neutraalsem ja arusaadavam.
9. Kui palju Teie saate teha ,et aidata õpilastel väärtustada õppimist?	9. Kui palju Teie saate teha, et aidata õpilastel väärtustada õppimist?	Tühiku parandus (, et ees). Ok
10. Millisel määral Teie suudate hinnata, kui hästi on õpilased Teie poolt õpetatust aru saanud?	10. Millisel määral Teie suudate hinnata, kui hästi on õpilased Teie poolt õpetatust aru saanud?	Ok
11. Millisel määral Teie suudate koostada õpilaste jaoks häid küsimusi?	11. Millisel määral Teie suudate sõnastada õpilaste jaoks häid küsimusi?	Originaalis sõna <i>craft</i> viitab sõnastamisele – valmis tegemisele. Seega, et küsimuste valmismeisterdamine oleks rohkem fookuses - asendasime „koostada“ sõnaga „sõnastada“.
12. Kui palju Teie saate teha, et soodustada õpilaste loovust?	12. Kui palju Teie saate teha, et soodustada õpilaste loovust?	Ok
13. Kui palju Teie saate teha, et õpilased järgiksid klassi reegleid?	13. Kui palju Teie saate teha, et õpilased järgiksid tunni reegleid?	Sest klassireeglid viitavad muule (igas klassiruumis või igal klassil on erinevad reeglid, igal õpetajal aga omad tunnireeglid).
14. Kui palju Teie saate teha, et aidata maha jääval õpilasel õpitust paremini aru saada?	14. Kui palju Teie saate teha, et aidata maha jääval õpilasel õpitust paremini aru saada?	Ok
15. Kui palju Teie saate teha, et rahustada teisi segavat või lärmavat õpilast?	15. Kui palju Teie saate teha, et rahustada teisi segavat või lärmavat õpilast?	Tekkis arutelu, kas sõna „lärmav“ on negatiivselt sildistav või mitte. Jäime originaali juurde, et kasutame sõna „lärmav“ (<i>noisy</i>). Lärmakas või lärmav? Lärmav - on tegevus, lärmakas - on ekspertide hinnangul omadus (missugune õpilane?), mis on rohkem sildistav kui ainukordne tegevus. Ok
16. Kui hästi Teie suudate kehtestada klassi haldamise süsteemi, mis arvestaks igat õpilaste rühma?	16. Kui hästi Teie suudate korraldada tunnitööd, et see arvestaks igat õpilaste rühma?	Õpetajad ei saanud aru klassi haldamise süsteemi mõistest. Kui inglise keeles on see tavapärase termin, siis Eestis seda ei kasutata.

		Muutsime ümber lähtuvalt õpetajate tajust ja soovitudest.
17. Kui palju Teie saate teha, et kohandada oma tunde erinevate õpilaste jaoks sobivale tasemele?	17. Kui palju Teie saate teha, et kohandada oma tunde erinevate õpilaste jaoks sobivale tasemele?	Ok
18. Kui palju Teie saate kasutada erinevaid hindamisstrateegiaid?	18. Kui palju Teie suudate kasutada erinevaid hindamisstrateegiaid?	Can ... do (viitab suutlikkusele)
19. Kui hästi Teie suudate tagada, et mõned probleemsed õpilased ei rikuks tervet tundi?	19. Kui hästi Teie suudate tagada, et mõned probleemsed õpilased ei rikuks tervet tundi?	Ok
20. Millisel määral Teie suudate esitada õpilastele alternatiivseid selgitusi või näiteid, kui õpilastel on arusaamisega raskusi?	20. Millisel määral Teie suudate esitada õpilastele alternatiivseid selgitusi või näiteid, kui õpilastel on arusaamisega raskusi?	Ok
21. Kui hästi Teie suudate reageerida trotslikult käituvatele õpilastele?	21. Kui hästi Teie suudate reageerida trotslikult käituvatele õpilastele?	Ok
22. Kui palju Teie saate toetada peresid aitamaks nende lastel koolis hästi hakkama saada?	22. Kui palju Teie suudate toetada peresid aitamaks nende lastel koolis hästi hakkama saada?	Saama asemel suutma. On kooskõlas küsimustiku sisuga paremini ja on täpsem.
23. Kui hästi Teie suudate rakendada klassis alternatiivseid lähenemisi?	23. Kui hästi Teie suudate rakendada tunnis erinevaid strateegiaid ?	Vastavalt õpetajate soovitudele ja nende tajule – muutsime küsimuses klassi – tunniks ning alternatiivsed lähenemised erinevateks strateegiateks. Alternatiivne võib tähendada „eriskummalist“ või „tavapäratut“, millele ka üks õpetaja eriti rõhku pani. Siinkohal pigem on peetud silmas originaalis – erinevaid strateegiaid.
24. Kui hästi Teie suudate pakkuda jõukohaseid väljakutseid väga võimekatele õpilastele?	24. Kui hästi Teie suudate pakkuda jõukohaseid väljakutseid väga võimekatele õpilastele?	Ok

Koosoleku järgselt valminud küsimustik (Lisa 5) saadeti tõlkefirmasse OÜ Scriba ja paluti kahel üksteisest sõltumatul tõlkijal tõlkida küsimustik tagasi inglise keelde (Lisa 6 ja Lisa 7 sisaldavad tagasitõlkeid). Need tagasitõlked olid sisendiks kolmandale koosolekule.

3.4 III Koosolek (16.05.2016)

Kohal olid: Gerly Tamm, Merle Taimalu, Dmitri Rozgonjuk, Kristi Kõiv, Ülle Türk

Meeskonna taust: psühholoogia ja psühhomeetria alaste uuringute ja testide adapteerimise kogemus, inglise-eesti tõlgete kogemus ning teadmise grammatikast, haridusvaldkonna uuringute kogemus.

Koosoleku eesmärk: üle vaadata kaks sõltumatut tagasitõlget ja võrrelda neid originaali ning eestikeelse versiooniga.

Koosoleku kestus ja koht: 1 tund, enne koosolekut olid kõik eksperdid testi originaali ning 2 tagasitõlkega tutvunud, need saadeti kõigile emailitsi. Koosolek toimus Tartu Ülikoolis, Lossi-36 RAKE seminariruumis.

Koosoleku tulemus: koosoleku lõpuks valmis lõplik versioon testist.

Koosoleku käik: kogu TSES (*Teacher Self-Efficacy Scale*) ehk õpetajate enesetõhususe testi tekst (pealkiri, instruksioonid ja küsimused) ja 2 tagasitõlget vaadati üle lause-lause haaval. Iga küsimuse puhul loeti koosolekul ette meeskonnas nii originaal kui ka kaks tagasitõlget. Sellele järgnes arutelu. Pärast iga küsimuse ettelugemist avaldasid kõik eksperdid arvamust. Iga küsimuse juures analüüsiti tõlke täpsust (vastavust originaalile inglise keeles) ja seda, kuivõrd eestikeelne versioon oleks muudetav (juhul, kui tõlked pole piisavalt originaalilähedased). Kui esines arutelu kasvõi 1 vastuargument, siis arutati see läbi ning otsustati ühiselt, millise variandi juurde jääda. Koosolek lindistati (helisalvestisena). Kõik osalejad olid lindistamisega nõus.

3.4.1 Eestikeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus (pärast tagasitõlkeid)

Pealkiri. „*Teacher beliefs*“ – originaalis, sama tagasitõlgetes. Seega – eestikeelne versioon (õpetaja uskumused) oli väga sobiv.

Instruktsioonid. Ok

Skaala. Skaala osas olid eksperdid ühel nõul, et tagasitõlked on piisavalt sarnased originaalile, et lugeda eestikeelne versioon sobivaks.

Küsimused 1.-24. Küsimuste analüüsimisel lugesime kõik küsimused ükshaaval ette. Kohe pärast küsimuse ette lugemist (inglisekeelsest originaalst, Lisa 1 ja kahest tagasitõlkest, Lisa 6 ja Lisa 7) toimus arutelu. Sama protseduur kordus iga küsimuse kohta. Kokkuvõtteks otsustati konsensuslikult, et kõik küsimustik oli originaalile piisavalt sarnaselt ühe või teise tõlkija poolt tõlgitud. Mõnede küsimuste puhul, kus tekkis kahtlus, et tõlge pole piisavalt täpne – olid ekspertide hinnangul tõlkijad kasutanud väljendeid, mis poleks olnud parimad valikud ka inglise keelest lähtuvalt (selles valdkonnas ja küsimustikes). Enamasti olid tõlgetes

kasutusel sünonüümid või täpselt samad väljendid, mis originaalis. Seega – pärast kõigi küsimuste analüüsi jäädi tõlgetesse saadatud versiooni juurde. Hästi õnnestunud eestikeelsele tõlkele viitab ka see, et ka tagasitõlgetes oli näiteks pealkiri tõlgitud täpselt originaalile vastavalt (“uskumused” eesti keeles – “beliefs” inglise keeles). Eestikeelne lõplik versioon on lisas 5.

4. VENEKEELSE ÕPETAJA ENESETÕHUSUSE KÜSIMUSTIKU ADAPTEERIMISE PROTSESSI KIRJELDUS JA EKSPERTIDE KOOSOLEKUTE KOKKUVÕTTED

4.1 I Koosolek (19.03.2016)

Kohal olid: Natalja Zagura, Irina Külmoja, Galina Podberjoznaja, Gerly Tamm, Kristi Kõiv, Dmitri Rozgonjuk, Sergei Agajev (Skypes)

Meeskonna taust: psühholoogia ja psühhomeetria alaste uuringute ja testide adapteerimise kogemus, inglise-vene tõlgete kogemus ning teadmise grammatikast, haridusvaldkonna uuringute kogemus.

Koosoleku eesmärk: üle vaadata kaks sõltumatut tõlget inglise keelest vene keelde ning valida neist sobivam või pakkuda alternatiivseid sõnastusi, kui selleks on ekspertide hinnangul vajadus.

Koosoleku kestus ja koht: 3 tundi, enne koosolekut olid kõik eksperdid testi originaali ning 2 tõlkega eelnevalt tutvunud, need saadeti kõigile emailitsi. Koosolek toimus Tartu Ülikoolis, Lossi-36 RAKE seminariruumis.

Koosoleku tulemus: koosoleku lõpuks valmis 1 testiversioon, mis läks kasutamiseks kognitiivsetes intervjuudes (6 intervjuud erinevate õpetajatega erinevatest koolidest).

Koosoleku käik: kogu TSES (*Teacher Self-Efficacy Scale*) ehk õpetajate enesetõhususe testi tekst (pealkiri, instruksioonid ja küsimused) vaadati üle lause-lause haaval samamoodi nagu ka eestikeelse versiooni puhul. Iga küsimuse puhul loeti koosolekul ette meeskonnas nii originaal kui ka kaks tõlget. Sellele järgnes arutelu. Pärast iga küsimuse ettelugemist avaldasid kõik eksperdid arvamust, millise tõlke nemad valiks või kuidas muudaks sõnatust ise koos põhjendusega. Enamus põhjendusi olid vene keele piirangutest tulenevad. Muudatuste korral pakkusid eksperdid välja parima võimaliku variandi lootuses, et kognitiivsetes intervjuudes õpetajad annavad märku, kui mõni termin või sõna on arusaamatu. Kõik otsused langetati grupis konsensusena. Iga küsimuse juures analüüsiti alati selle 1.) keelelist sobivust, 2.) tõlke täpsust (vastavust originaalile), 3.) selle arusaadavust ja sisu (taju mõttes), 4.) küsimuste sõnastuste omavahelist sobivust (nt küsimuste algused – ühtne stiil ja vastavus originaalile) ning 5.) küsimuse eesmärki - selles võeti arvesse ka faktoreid, millesse küsimused originaalartikli järgi pidid kuuluma (Tschannen-Moran ja Woolfolk Hoy, 2001). Kui esines arutelu käigus kasvõi üks vastuargument, siis arutati see läbi ning otsustati ühiselt, millise variandi juurde jääda. Koosolek lindistati (helisalvestisena). Kõik osalejad olid lindistamisega nõus.

4.1.1. Venekeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus

Küsimuste analüüsimisel lugesime kõik küsimused ükshaaval ette, kohe pärast küsimuse lugemist (inglisekeelsest originaalist, Lisa 1 ja kahest venekeelsest juba olemas olevast tõlkeversioonist, Lisa 8 ja Lisa 9) toimus kohe arutelu. Ja nii iga küsimuse kohta. Siinkohal on kirjeldatud olulisemaid muudatusi koos põhjendustega iga küsimuse juures.

Pealkiri. Мнение преподавателя

Ekspert 1 (E1)¹⁰: „Представления учителей“ – tähenduseks vaid (kitsalt) „ettekujutus“

E2: „Убеждения“ vastaks mõistele „belief“/ „uskumus“, kuid see on jällegi kitsam mõiste

E3: „Belief“ üheks tähenduseks (mis on oluline ka antud küsimustiku juures) on „arvamus“, millele on „мнение“ heaks vasteks.

E4: „Мнение преподавателя“ on stiili poolest parem, kui „мнение учителя“

Instruktsioonid. „Инструкции: Ответьте, пожалуйста, на приведенные ниже вопросы, указав свою оценку по каждому вопросу отдельно в колонках справа по шкале от 1 до 9, где (1) означает «совсем ничего»/«нисколько»/«не могу» и (9) означает «очень много»/«в полной мере»“

E1: Küsimustikus on mitut tüüpi küsimusi, mis vene keeles nõuavad eri tüüpi vastuseid, sellepärast on mõistlik pakkuda juhendi tekstis erinevalt sõnastatud vastusevariante, kuigi originaalis on vastus sõnastatud vaid ühe sõnaga („None at all“, „A great deal“). Juhendis on pikem selgitus põhjendatud.

Skaala. 1- Ничего, 3-Очень мало, 5-В какой-то мере, 7-Довольно много, 9-Очень много

E1: Skaala peab erinevalt juhendist olema võimalikult lihtne, sellepärast peaks siin piirduma ühe sõnaga iga väärtuse kohta.

E2: Vastusevariantide valikul peaks lähtuma domineerivast küsimusest – vastusevariant peaks olema parimaks vastuseks võimalikult suurele hulgale vene keelde tõlgitud küsimustele.

E3: Jätame „ничего“ ja „не могу“ (jätame „нисколько“ skaalast välja), sest vastus peab lühike olema. „В какой-то мере“ ja „в некоторой мере“ on võrdväärset variandid. „Довольно много“ on parem, sest „что“ on liiga ebamäärane. „Очень много“ on universaalsem vastus, kui „в полной мере“. Pealegi sobivad „довольно много“ ja „очень много“ paremini kokku.

E4: Kui esimese koha pealt märgime kaks varianti, siis üheksanda juurde võib ka kahte ära märkida, et visuaalselt oleks pilt parem. Samas läheb vastus liiga pikaks. Kuna juhendis on alternatiivid märgitud, siis skaala juures piisab ka ühest vastusest numbrilise väärtuse kohta.

E5: Testi raskustase jääb originaaliga võrreldes samaks.

Отвечайте, пожалуйста, на каждый вопрос, учитывая совокупность Ваших способностей, ресурсов и возможностей сделать каждое из перечисленного ниже, исходя из занимаемой Вами должности в настоящее время.

¹⁰ Siinkohal on erinevate ekspertide arvamusel toodud välja numbriliste tähistena E1 kuni E7. Väljavõtted olulisematest kommentaaridest.

E1: „На текущий момент“ – kantseliit, „в настоящее время“ – parem, stiili poolest sobivam.

Данная анкета составлена для того, чтобы помочь нам лучше понять трудности, с которыми сталкиваются учителя. Ваши ответы конфиденциальны.

E1: „Создана“ – keeleliselt ei sobi

E2: „Составлена с тем, чтобы“ on lühem variant, samas „составлена для того, чтобы“ – kõlab tavaelu kontekstis loomulikumalt, sobib küsimuste sõnastamisega paremini kokku.

E3: „Проблемы учителей“ on liiga üldine mõiste, „трудности“ on täpsem ning siis on lause sõnastus parem.

E4: „Анкета является анонимной“ oleks alternatiiviks – tasub vaadata sõnaraamatust, milline sõnastus oleks grammatiliselt korrektsem. Selgub, et arvestades uuringu eripära on õigem öelda, et vastused on konfidentsiaalsed, mitte anonüümsed.

Küsimused 1.-24.

1. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы установить контакт с самыми трудными учениками

E1: „Достучаться“ on liiga kõnekeelne. „Справиться“ on vale sõna, kuna tähendus on pigem „toime tulla“.

E2: „Get through“ tähendab „kontakti luua“, ehk siis sobiks „наладить контакт“.

E3: Vaadates alaskaalat, millega on küsimus seotud näeme, et tegemist on õppimise motivatsiooni soodustamisega – mida õpetaja peab tegema, et laps oleks rohkem motiveeritud kaasa minema õpetaja teemaga. Kuna siin on oluline kontakti loomine õpilasega, siis võiks sõnastus olla „установить контакт“.

2. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы помочь ученикам думать критически?

E1: Antud sõnastus on täpne ja samas ka lihtsam.

3. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы контролировать плохое поведение в классе?

E1: „Disruptive“ on häiriv või segav käitumine. Vene keeles oleks sellele vasteks „плохое поведение в классе“. Otsetõlge pole siin võimalik.

E2: „Контролировать“ ei ole ehk täiuslik tõlge, samas paremat vene keeles ei ole. „Держать под контролем“ on sama tähendusega, samas on see pikem. Nende kahe variandi peale tasub veel mõelda.

4. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы мотивировать учеников со слабой заинтересованностью в учебе? Кõik on sõnastusega nõus

5. Насколько ясно Вы можете дать понять ученикам свои ожидания относительно их поведения? E1: „Касательно“ ei ole stilistiliselt õige.

6. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы ученики поверили в то, что они смогут учиться хорошо? E1: „Заставить“ – määr on liiga suur, kedagi realselt ei sunnita.

7. Насколько хорошо Вы можете отвечать на сложные вопросы своих учеников? Täiesti selge, keeleliselt korrektne.

8. Насколько хорошо Вы способны создать стабильную структуру занятий, чтобы они проходили планомерно?

E1: „Распорядок“ – mõiste on kitsam, kui ingliskeelne „routine“.

E2: „Чтобы деятельность протекала гладко“ – see on metafoor, siia ei sobi stiili poolest.

E3: „Порядок и дисциплина в классе“ – ei ole täpne tõlge.

E4: Rõhk on rutiinil, midagi, mis toimub pidevalt. Täpne vaste vene keeles puudub, kuid tasub rõhutada just tunni struktuuri.

- E5: „Насколько хорошо Вы способны“ ei ole ehk vene keeles just kõige parem sõnastus, samas „способны ли вы“ muudab küsimuse ära, eeldab teist vastust, mitte määra, kui hästi inimene midagi oskab.
9. **Сколько Вы можете сделать для того, чтобы помочь ученикам ценить учебу?**
E1: Selge ja arusaadav sõnastus. „Ученик“ sobib paremini, sest „студент“ käib ainult ülikoolis õppijate kohta. „Учеба“ on nii protsess kui ka tulemus.
10. **Насколько Вы можете оценить понимание учениками того, что вы преподаете?** E1: Täpne ja selge tõlge.
11. **В какой мере Вы способны придумать хорошие вопросы для учеников?**
E1: „Можете ли Вы придумать“ on ehk õnnestunud sõnastus, kuid sel juhul küsimuse olemus jällegi muutub.
E2: Tähendus on „mil määral“, siis sobib „в какой мере“ – see sobib pakutud vastuste variantidega ka hästi kokku.
12. **Сколько Вы можете сделать для того, чтобы поощрять творческие способности ученика?**
E1: „Развивать“ – tõlge ei ole täpne.
E2: „Поспособствовать творческим способностям“ – sama sõnajuur on korduvalt kasutatud.
E3: „Креативность“ ei ole stilistiliselt hea variant.
E4: Eesti keeles tähendaks „foster“ „soodustama“ – see oleks täpne tõlge, venekeelne vaste on „поощрять“ – kõige õnnestunud vaste. Lõpp „ять“ viitab regulaarsele tegevusele.
13. **Сколько Вы можете сделать для того, чтобы дети следовали правилам поведения в классе?**
E1: Reeglid käivad vene keeles millegi kohta, sõnale „правила“ peab järgnema ka täpsustus.
E2: Kas kasutame küsimustes sõnu õpilane või laps? Kuna antud küsimuses on rõhutatud just laps, peab see sõna ka venekeelses versioonis olema. Pealegi keskendutakse uuringus just noorematele õpilastele.
14. **Сколько Вы можете сделать для того, чтобы улучшить понимание материала учеником, который отстает?**
E1: Selge, ilma metafoorideta.
E2: Sõna „failing“ vastab venekeelsele „отстает“, sest mõlema puhul on selge, et mõeldakse õpinguid.
E3: „Материал“ on piisavalt üldine sõna.
15. **Сколько Вы можете сделать для того, чтобы успокоить ученика, который плохо себя ведет или шумит?**
E1: Selleks, et antud küsimus oleks varem toodud küsimusega (kus oli kasutatud „disruptive“) kooskõlas, peame jääma mõiste „плохо себя вести“ juurde.
16. **Можете ли Вы создать систему управления работой на уроке с каждой группой учеников?**
E1: Siin tekib küsimus, mida täpselt grupi all mõeldakse – kas etnilised grupid või mõeldakse rühmatööd.
E2: Mõistele „classroom management“ ei ole vene keeles täpselt vastet, kuid sisu poolest on selle mõiste juures olulised süsteem ja õpetaja roll töö korraldamisel.
17. **Сколько Вы можете сделать для того, чтобы приспособить свои уроки к уровню отдельных учеников?** E1: „Адоптировать“ ei sobi stilistiliselt, lisaks tähendab see ka lihtsustamist – siin aga võib olla mõeldud ka kõrgemal tasemel õpetamine.
18. **Насколько Вы можете использовать различные стратегии оценивания?** E1: „Оценивания“ – siin on selgemalt peegeldatud protsess, protsess tundub olulisem olevat ka originaalis.
19. **Насколько Вы можете предотвратить срыв урока несколькими проблемными учениками?**
E1: „Всего“ pole vajalik, sest nageni on selge, et mõeldud on kogu tund.
20. **Можете ли Вы привести альтернативное объяснение или пример, если ученики в затруднении?**

E1: „Confused“ tähendab segaduses, sellele vastab venekeelne „в затруднении“.

E2: „Ученики запутались“ – kõnekeelne väljend.

21. **Насколько Вы можете справиться с учениками, ведущими себя вызывающе?** E1: „Respond“ ei ole alati päris sama, mis „отреагировать“. Kuna siin on faktoriks „classroom management“, siis mõiste „справиться“ on sobivam.

22. **Насколько Вы можете оказывать поддержку семьям, чтобы они помогли своим детям справляться с учебной?**

E1: Korduse vältimiseks on hea küsimuse esimeses pooles kasutada „оказывать поддержку“.

E2: „Помогали“ – rõhutame, et on korduv tegevus.

E3: „Справляться“ juba tähendabki, et saadakse hästi hakkama – sõna „хорошо“ pole enam vajalik.

23. **Насколько хорошо Вы способны применять альтернативные стратегии в обучении?**

E1: „Klassis“ või „tunnis“ on liiga konkreetne – „classroom“ on siin üldisem mõiste.

24. **Насколько хорошо Вы можете поставить перед очень способными учениками задачи соответствующей сложности?** E1: A versioonis on korratud sõnajuur „способны“, mis ei ole stilistiliselt korrektne.

Küsimustik, mis valmis esimese koosoleku lõpuks läks kasutusse kognitiivsetes intervjuudes (Lisa 10).

4.2 II Koosolek (26.04.2016)

Kohal olid: Natalja Zagura, Irina Külmoja, Kenn Konstabel, Gerly Tamm, Kristi Kõiv, Dmitri Rozgonjuk, Sergei Agajev (Skypes)

Meeskonna taust: psühholoogia ja psühhomeetria alaste uuringute ja testide adapteerimise kogemus, inglise-vene tõlgete kogemus ning teadmise grammatikast, haridusvaldkonna uuringute kogemus.

Koosoleku eesmärk: üle vaadata kuue kognitiivse intervjuu tulemused ja nende põhjal muuta küsimustik sihtrühmale paremini sobivaks.

Koosoleku kestus ja koht: 2 tundi, enne koosolekut olid kõik eksperdid kognitiivsete intervjuude tulemustega tutvunud (protokollid). Koosolek toimus Tartu Ülikoolis, Lossi-36 RAKE seminariruumis.

Koosoleku tulemus: koosoleku lõpuks valmis eelmise versiooni põhjal 1 testiversioon, mis arvestas õpetajate soovitusi. See testiversioon saadeti pärast koosolekut tagasitõlkesse (vene-inglise, 2 sõltumatut tõlget).

Koosoleku käik: kogu TSES (*Teacher Self-Efficacy Scale*) ehk õpetajate enesetõhususe skaala tekst (pealkiri, instruksioonid ja küsimused) vaadati üle lause-lause haaval. Iga küsimuse puhul loeti koosolekul ette meeskonnas nii intervjuudes kasutatud venekeelne versioon, kõrvutati seda originaaliga ning kõigi kuue intervjuu tulemustega. Sellele järgnes arutelu. Pärast iga küsimuse ettelugemist avaldasid kõik eksperdid arvamust, kuid võrd peaks iga küsimust muutma intervjuudest ilmnenu soovitude põhjal. Viidi sisse mõningad muudatused, mis lähtusid soovitudest ja vastavusest originaalile ning küsimustiku eesmärgist. Kui esines arutelu käigus kasvõi üks vastuargument, siis arutati see läbi ning otsustati ühiselt, millise variandi juurde jääda. Koosolek lindistati (helisalvestisena). Kõik osalejad olid lindistamisega nõus.

4.2.1 Venekeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus (pärast intervjuusid)

Pealkiri. Ok

Instruktsioonid. Ok

Skaala. Ok

Küsimused 1.-24. Pärast intervjuude tulemuste analüüsi (Tabel 3) muudeti ära 3 küsimust: 5, 16 ja 24.

Tabel 3. Venekeelse küsimustiku muudatused pärast kognitiivseid intervjuusid

Enne intervjuusid	Pärast intervjuusid (tagasitõlkesse saatmiseks)	Põhjendused
1. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы установить контакт с самыми трудными учениками?	1. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы установить контакт с самыми трудными учениками?	Ok. E1: Küsimuse hinnangud on pooleks – mõne vastaja arvates raske, mõne vastaja arvates mitte. Samas ei ole probleem keeles, vaid pigem küsimuse sisus. E2: „Трудные ученики“ – üks vastaja tegi ettepaneku täpsustada, kuid sel juhul muutub küsimus pikemaks ega vasta enam nii täpselt originaalile.
2. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы помочь ученикам думать критически?	2. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы помочь ученикам думать критически?	Ok
3. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы контролировать плохое поведение в классе?	3. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы контролировать плохое поведение в классе?	Ok. E1: „Как Вы контролируете“ – sel juhul küsimus muutub, vastuste variandid enam ei sobi. E2: Sõna „дисциплина“ kasutamine pole mõistlik, sest see ei anna üle originaali tähenduse täiel määral.
4. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы мотивировать учеников со слабой заинтересованностью в учебе?	4. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы мотивировать учеников со слабой заинтересованностью в учебе?	Ok

5. Насколько ясно Вы можете дать понять ученикам свои ожидания относительно их поведения?	5. Насколько четко Вы можете объяснить ученикам свои ожидания относительно их поведения?	E1: „Дать понять“ ei ole kõige selgem sõnastus, „объяснить“ sobib paremini. E2: „Четко“ vastab paremini ingliskeelsele sõnale „clearly“.
6. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы ученики поверили в то, что они смогут учиться хорошо?	6. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы ученики поверили в то, что они смогут учиться хорошо?	Ok
7. Насколько хорошо Вы можете отвечать на сложные вопросы своих учеников?	7. Насколько хорошо Вы можете отвечать на сложные вопросы своих учеников?	Ok
8. Насколько хорошо Вы способны создать стабильную структуру занятий, чтобы они проходили планомерно?	8. Насколько хорошо Вы способны создать стабильную структуру занятий, чтобы они проходили планомерно?	Ok. E1: Pakutud variandid ei ole meie esialgsest variandist selgemad.
9. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы помочь ученикам ценить учебу?	9. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы помочь ученикам ценить учебу?	Ok. E1: „Ценность учебы“ – rõhk pigem tulemusele. E2: Mõni vastaja ajas segamini mõisted „ценить“ ja „оценить“. E3: Meie esialgne variant vastab originaalile kõige paremini.
10. Насколько Вы можете оценить понимание учениками того, что вы преподаете?	10. Насколько Вы можете оценить понимание учениками того, что вы преподаете?	Ok
11. В какой мере Вы способны придумать хорошие вопросы для учеников?	11. В какой мере Вы способны придумать хорошие вопросы для учеников?	Ok
12. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы поощрять творческие способности ученика?	12. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы поощрять творческие способности ученика?	Ok
13. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы дети следовали правилам поведения в классе?	13. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы дети следовали правилам поведения в классе?	Ok

14. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы улучшить понимание материала учеником, который отстает?	14. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы улучшить понимание материала учеником, который отстает?	Ok
15. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы успокоить ученика, который плохо себя ведет или шумит?	15. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы успокоить ученика, который плохо себя ведет или шумит?	Ok
16. Можете ли Вы создать систему управления работой на уроке с каждой группой учеников?	16. Насколько хорошо Вы можете создать систему управления работой на уроке с каждой группой учеников?	E1: Ei saadud hästi aru, mida mõeldakse erinevate õpilaste rühmade all. Originaalis on sõnastus sama – meie tõlge on täpne. Raskus seisneb pigem küsimuse sisus ja sõnastuses. E2: Selleks, et ei tekiks segadust, kas vastajal on vajalikud oskused või võimalused olemas, sõnastame küsimuse veidi ümber, kasutades „насколько хорошо Вы можете создать“. Nii ei ole küsimus kaheti mõistetav.
17. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы приспособить свои уроки к уровню отдельных учеников?	17. Сколько Вы можете сделать для того, чтобы приспособить свои уроки к уровню отдельных учеников?	Ok
18. Насколько Вы можете использовать различные стратегии оценивания?	18. Насколько Вы можете использовать различные стратегии оценивания?	Ok
19. Насколько Вы можете предотвратить срыв урока несколькими проблемными учениками?	19. Насколько Вы можете предотвратить срыв урока несколькими проблемными учениками?	Ok. E1: Sõnastust ei muuda ega täienda sõnaga „хорошо“, et rõhuasetus ei muutuks ega muutuks ka küsimus pikemaks ja keerulisemaks. Ei ole põhjust küsimuse muutmiseks.
20. Можете ли Вы привести альтернативное объяснение или пример, если ученики в затруднении?	20. Можете ли Вы привести альтернативное объяснение или пример, если ученики в затруднении?	Ok. E1: „В какой мере“ on võimalik muudatus, kuid kuna vastajad on küsimusest hästi aru saanud, siis ei ole põhjust küsimuse muutmiseks.

21. Насколько Вы можете справиться с учениками, ведущими себя вызывающе?	21. Насколько Вы можете справиться с учениками, ведущими себя вызывающе?	Ok
22. Насколько Вы можете оказывать поддержку семьям, чтобы они помогли своим детям справляться с учебой?	22. Насколько Вы можете оказывать поддержку семьям, чтобы они помогли своим детям справляться с учебой?	Ok. E1: Kolme vastaja arvates oli see raske küsimus, kuid siin ei ole võimalik sõnastust lihtsamaks muuta. Keerukuse tase ei ole originaalist kõrgem. Praktiliselt kõik vastajad said küsimuse sisust õigesti aru.
23. Насколько хорошо Вы способны применять альтернативные стратегии в обучении?	23. Насколько хорошо Вы способны применять альтернативные стратегии в обучении?	Ok. E1: Tõlge vastab originaalile, sest põhiohk on võimalustel. Ümbersõnastamine pole vajalik.
24. Насколько хорошо Вы можете поставить перед очень способными учениками задачи соответствующей сложности?	24. Насколько хорошо Вы можете поставить задачи соответствующей сложности перед очень способными учениками?	E1: Muudame fraasi „задачи соответствующей сложности“ asukoha, et rõhk oleks just sellel. Uus sõnastus on keeleliselt parem.

Küsimustik, mis valmis pärast kognitiivsete intervjuude tulemuste analüüsimist (Lisa 11) saadeti OÜ Scribasse tagasitõlkesse. Tagasitõlked (vene-inglise) tegid 2 sõltumatut eksperti (Lisa 12, Lisa 13).

4.3 III Koosolek (30.05.2016)

Kohal olid: Natalja Zagura, Irina Külmoja, Gerly Tamm, Kristi Kõiv, Dmitri Rozgonjuk, Galina Podberjznojaja

Meeskonna taust: psühholoogia ja psühhomeetria alaste uuringute ja testide adapteerimise kogemus, inglise-vene tõlgete kogemus ning teadmise grammatikast, haridusvaldkonna uuringute kogemus.

Koosoleku eesmärk: üle vaadata kaks sõltumatut tagasitõlget ja võrrelda neid originaali ning venekeelse versiooniga.

Koosoleku kestus ja koht: 1 tund, enne koosolekut olid kõik eksperdid testi originaali ning 2 tagasitõlkega eelnevalt tutvunud, need saadeti kõigile emailitsi. Koosolek toimus Tartu Ülikoolis, Lossi-36 RAKE seminariruumis.

Koosoleku tulemus: koosoleku lõpuks valmis lõplik versioon testist.

Koosoleku käik: kogu TSES (*Teacher Self-Efficacy Scale*) ehk õpetajate enesetõhususe testi tekst (pealkiri, instruksioonid ja küsimused) ja 2 tagasitõlget vaadati üle lause-lause haaval. Iga küsimuse puhul loeti koosolekul ette meeskonnas nii originaal kui ka kaks tagasitõlget. Sellele järgnes arutelu. Pärast iga küsimuse ettelugemist avaldasid kõik eksperdid arvamust. Iga küsimuse juures analüüsiti tõlke täpsust (vastavust originaalile inglise keeles) ja seda, kuivõrd venekeelne versioon oleks muudetav (juhul, kui tõlked

pole piisavalt originaalilähedased). Kui esines arutelu käigus kasvõi üks vastuargument, siis arutati see läbi ning otsustati ühiselt, millise variandi juurde jääda. Koosolek lindistati (helisalvestisena). Kõik osalejad olid lindistamisega nõus.

4.3.1 Venekeelse küsimustiku aruteluprotsessi kirjeldus (pärast tagasitõlkeid)

Pealkiri. „*Teacher’s opinion*” ühes tagasitõlkes ja “*Teacher opinion questionnaire*” teises, kuna aga vene keeles ei ole paremat vastet sõnale *belief* – siis olid eksperdid tagasitõlgetega rahul. Pealkirjaks jäi: “**Мнение преподавателя**”.

Instruktsioonid. Ok

Skaala. Skaala osas olid eksperdid ühel nõul, et tagasitõlked on piisavalt sarnased originaalile, et lugeda venekeelne versioon sobivaks.

Küsimused 1.-24. Küsimuste analüüsimisel lugesime kõik küsimused ükshaaval ette. Kohe pärast küsimuse ette lugemist (inglisekeelsest originaalist, Lisa 1 ja kahest tagasitõlkest, Lisa 12 ja Lisa 13) toimus arutelu. Sama protseduur kordus iga küsimuse kohta. Kokkuvõtteks otsustati konsensuslikult, et küsimustik oli originaalile piisavalt sarnaselt ühe või teise tõlkija poolt tõlgitud.

Üldiselt, vene keelest tehtud tagasitõlked olid võrreldes eesti keelest tehtud tagasitõlgetega veidi rohkem originaalist hälbivad, nt ka pealkiri (tõlgitud kui “*Teacher’s opinion*”). Eksperdid aga leidsid, et keeleliselt ei ole võimalik vene keeles paremini väljendada seda, mis on inglise keeles küsimustikus kirjas. Vene keelset väljendit on sageli laiemad kui tegelikult tõlkijad neid tõlkinud olid. Seega, ekspertide hinnangul oli venekeelne küsimustik piisavalt sarnane originaalile ja samas sobilik vene keelele ja kultuurile. Tagasitõlgete järel ei muudetud küsimustikku.

Mõnede küsimuste puhul toimus siiski pikem arutelu, mille konsensuslik otsus oli, et instruktsioonid ja küsimused on siiski piisavalt head, et neid pole vaja muuta.

Näiteid toimunud diskussioonist:

Pealkiri - **Мнение преподавателя**. E1: Sõnad *opinion* ja *belief* on piisavalt sarnased. Päris sõna-sõnalt tõlget ei saa oodata. Meie tõlge on õnnestunud.

3. **Сколько Вы можете сделать для того, чтобы контролировать плохое поведение в классе?** E1: *Bad* ja *unruly behaviour* kokku on sarnased mõistele *disruptive behaviour*.

4. **Сколько Вы можете сделать для того, чтобы мотивировать учеников со слабой заинтересованностью в учебе?** E1: *Studies* ja *schoolwork* mõlemad sobivad kooli kontekstiga. Tõlge on piisavalt sarnane.

14. **Сколько Вы можете сделать для того, чтобы улучшить понимание материала учеником, который отстаёт?** Arutelu: tagasitõlked on venekeelsest küsimusest veidi spetsiifilisemad. Sõna „материал“ kasutamine on õnnestunud ja põhjendatud, sest ilma täpsustamata ei ole vene keeles võimalik sõna „понимание“ kasutamata – sellele peab järgnema sihtis.

Venekeelne lõplik versioon on lisas 11.

VIIDATUD ALLIKAD

Bandura, A. (1986). The explanatory and predictive scope of self-efficacy theory. *Journal of social and clinical psychology*, 4(3), 359-373.

Beaton, D. E., Bombardier, C., Guillemin, F., & Ferraz, M. B. (2000). Guidelines for the process of cross-cultural adaptation of self-report measures. *Spine*, 25(24), 3186-3191.

Hambleton, R. K., Merenda, P. F., & Spielberger, C. D. (Eds.). (2004). *Adapting educational and psychological tests for cross-cultural assessment*. Psychology Press.

Klassen, R. M., & Tze, V. M. (2014). Teachers' self-efficacy, personality, and teaching effectiveness: A meta-analysis. *Educational Research Review*, 12, 59-76.

Klassen, R. M., Bong, M., Usher, E. L., Chong, W. H., Huan, V. S., Wong, I. Y., & Georgiou, T. (2009). Exploring the validity of a teachers' self-efficacy scale in five countries. *Contemporary Educational Psychology*, 34(1), 67-76.

Tschannen-Moran, M & Hoy, A. W. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783-805

Willis, G.B. (1999). *Cognitive Interviewing. A „How To“ Guide*. Short course presentation at the 1999 meeting of the American Statistical Association.

<http://www.terviseinfo.ee/vepa>

- LISA 1 – TSES KÜSIMUSTIKU ORIGINAAL (FAIL)**
- LISA 2 – ALGNE TÕLGE I (INGLISE-EESTI) (FAIL)**
- LISA 3 – ALGNE TÕLGE II (INGLISE-EESTI) (FAIL)**
- LISA 4 – INTERVJUUES KASUTATUD EESTIKEELNE KÜSIMUSTIK (FAIL)**
- LISA 5 – KOGNITIIVSETE INTERVJUUDE JÄRGNE EESTI VERSIOON. LÕPLIK (FAIL)**
- LISA 6 – TAGASITÕLGE I (EESTI-INGLISE) (FAIL)**
- LISA 7 – TAGASITÕLGE II (EESTI-INGLISE) (FAIL)**
- LISA 8 – ALGNE TÕLGE I (INGLISE-VEENE) (FAIL)**
- LISA 9 – ALGNE TÕLGE II (INGLISE-VEENE) (FAIL)**
- LISA 10 - INTERVJUUES KASUTATUD VENEKEELNE KÜSIMUSTIK (FAIL)**
- LISA 11 – KOGNITIIVSETE INTERVJUUDE JÄRGNE VENE VERSIOON. LÕPLIK (FAIL)**
- LISA 12 – TAGASITÕLGE I (VENE-INGLISE) (FAIL)**
- LISA 13 – TAGASITÕLGE II (VENE-INGLISE) (FAIL)**